

حماسه روح
آشنایی با زندگی و آثار داستایفسکی

مؤسسه ریست

تهران، ۱۴۰۳

عنوان و نام پدیدآور : حماسه روح : آشنایی با زندگی و آثار داستایفسکی/کاری از
 مشخصات نشر : موسسه زیست بهبود گستر.
 تهران: شنایا، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری : ۸۲ص.
 شابک : ۹۷۸-622-8324-10-4
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 عنوان دیگر : آشنایی با زندگی و آثار داستایفسکی.
 موضوع : داستایفسکی، فتودور میخائیلوویچ، ۱۸۲۱ - ۱۸۸۱ م. -- نقد و
 تفسیر
 موضوع : Dostoyevsky, Fyodor -- Criticism and Interpretation
 شناسه افزوده : موسسه زیست بهبود گستر
 رده بندی کنگره : ۷۳۲/PG۳۲۶۲
 رده بندی دیویی : ۷۳۲/۸۹۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۱۰۷۰۵
 اطلاعات رکورد : فیبا
 کتابشناسی

حماسه روح
آشنایی با زندگی و آثار داستایفسکی

مؤسسه زیست
طراح جلد: اشکان بابایی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۳۲۴-۱۰-۴

سایزگان: ۱۰۰۰ جلد

بهای: ۱۰۰۰ تومان

چاپ اول: ۱۴۰۳

انتشارات شنایا

کاری از: مؤسسه زیست بهبو گستر

همه حقوق محفوظ است
تکثیر تمام یا بخشی از این کتاب به هر شکا
منوط به اجازه کتبی از ناشر است.

www.zist-bg.ir

زیست

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۲	فصل اول. زندگی
۱۲	مدخل
۱۴	تولد و کودکی
۱۹	شروع نابغه
۲۳	نجات یافته
۲۷	تأثیر آنا
۳۱	اوج افتخار
۳۲	فرجام
۳۳	رستگاری
۳۷	فصل دوم. آثار
۳۷	خاطرات خانه اموات
۴۰	یادداشت‌های زیرزمینی
۴۳	جوان خام
۴۶	قمارباز

۵۰	جنایت و مکافات
۵۳	ابله
۵۶	جن‌زدگان
۵۸	برادران کارامازوف
۷۰	فصل سوم. رویداد
۷۰	تطبیق چهارگذر زندگی در قرآن و رمان برادران کارامازوف
۷۱	کشف موضوع
۷۲	خارج داستان
۷۳	تناظر چهارگذر زندگی و شخصیت‌های مرکزی رمان
۷۶	درس‌هایی از نطری
۷۷	چهارگذر زندگی و پیام‌های مشترک
۸۱	منابع

پیشگفتار

این کتاب حاصل پژوهشی است که در آغاز تنها به عنوان پروژه‌ای محدود در مؤسسه زیست تعریف شد. هدف اولیه این پروژه تولید مجموعه‌ای از پادکست‌های شنیداری بود که بتواند به شکلی فشرده و مختصر داستایفسکی و دنیای دگری او را به مخاطبان عمومی و غیرمتخصص ادبیات معرفی کند.

مؤسسه زیست نتیجه تحقیقات را در قالب دو اپیزود با عنوان «داستایفسکی و آنا» در پادکست «گرانیگا» رای اپیزود تحت عنوان «داستایفسکی، بشارتگر نور در تاریکی: در پادکست گفتگوی ایرانی» منتشر کرد. همچنین نتایج پژوهش درباره این موضوع در قالب دومین رویداد مؤسسه زیست، عصر جمعه ۱۸ آبان ۱۴۰۳ در کافه کتاب شنایا و با سخنرانی دکتر محمدحسن حبیبی و نستوه جهان‌بین برگزار شد. در آن رویداد، شخصیت‌های اصلی رمان برادران کارامازوف نوشته داستایفسکی با مفاهیم چهارگذر زندگی قرآنی تطبیق داده شد. هدف برنامه گفتن این نکته بود که چگونه ادبیات و دین، از دو منظر متفاوت، به سؤالاتی بنیادین درباره معنای زندگی و مسئولیت انسان پاسخ می‌دهند. ولی دستاوردهای این پروژه ظرفیتی بیشتر از قالب مختصر این پادکست‌ها و

آن رویداد چندساعته را داشت. بنابراین، تصمیم گرفته شد که محتوای پژوهش به شکل کتابی مستقل و جامع‌تر تنظیم و ویرایش شود و این اثر تقدیم به اصحاب ادب و اندیشه گردد.

از آنجا که رسانه شنیداری و قالب پادکست، ایجاز و اختصار را ایجاب می‌کرد، محتوای پژوهش عمدتاً به حقایق مشهور درباره زندگی و آثار داستایفسکی پرداخت و آن جنبه‌های شناخته شده‌تر این نویسنده روس را که مورد قبول اکثر داستایوفسکی‌پژوهان است مبنای کار قرار داد و به تبعاً حال و هوای پادکست‌های مذکور، بر فضای اثر حاضر نیز حاکم است. این کتاب بر ایجاد تصویری کلی و همه‌فهم از داستایفسکی متمرکز بوده است.

در اینجا ذکر نام عوامل طرح و تقدیر از ایشان ضروری است: از خانم شکوه سعادت که ژورنالی اساسی درباره داستایفسکی برای پروژه به انجام رسانید و آقای نستور بعل‌بیین که کار سناریونویسی و گویندگی پادکست‌ها را به عهده داشت تشکر به عمل می‌آید. همچنین، مشاوره‌های دکتر محمدحسن حبیبی و همکاری‌های مهندس حمید مهدوی، میلاد گرجی، اشکان بابایی، مسیحا دوالهار، هما عدالت و زینت کاظمینی‌زاده که هریک به نوعی یاریگر این طرح بودند شایسته تقدیر است و نیز از مدیریت نشر شنایا بابت انتشار کتاب سپاسگزاری می‌شود.

اکنون این کتاب با هدف شروع شناخت ما از داستایفسکی در دسترس خوانندگان قرار می‌گیرد، به این امید که بتواند بایی تازه به سوی دنیای غنی و پرمعنای این نویسنده بزرگ روس بگشاید.

پاییز ۱۴۰۳

مؤسسه زیست

مقدمه

فئودور میخایلوویچ داستایفسکی یکی از نام‌آورترین نویسندگان ادبیات جهان و بی‌تردید یکی از بزرگ‌ترین متفکران و روان‌شناسان قرن نوزدهم است. آثار او همواره از لایه‌های متعدد و عمیقی برخوردار بوده‌اند که نه تنها به جنبه‌های فردی و روانی انسان می‌پردازند، بلکه تصویری زنده از جوامع و انسان‌ها در بستر بحران‌های اخلاقی، اجتماعی و وجودی ارائه می‌دهند.

داستایفسکی، با تبحری ویژه، در نوشته‌های خود بزرگ‌ترین دغدغه‌های انسان معاصر را به نمایش می‌گذارد: پرسش‌هایی بنیادین درباره‌ی معنای زندگی، عشق، ایمان، خیر و شر و حتی مرگ و احساس بی‌معنایی. او در آثارش همواره در جستجوی زوایای پنهان و ناگفته‌ای است که زندگی را به سرشارترین شکل ممکن نشان می‌دهند؛ زوایایی که گاه دردناک و تاریک‌اند، اما با همه‌ی تلخی خود، نشان از حقیقتی عمیق دارند. برای ما ایرانیان، که در فرهنگی ریشه‌دار و برخاسته از باورهای اساطیری با رویکردی غالباً دوگانه به مسائل زندگی

نگریسته‌ایم، خوانش و تأمل در آثار داستایفسکی می‌تواند پلی باشد به سمت نگاهی جامع‌تر و مسنجم‌تر.

داستایفسکی انسان را موجودی می‌بیند که در هر لحظه و هر موقعیت، میان نیک و بد، عشق و نفرت، ایمان و شک، و مرگ و زندگی در نوسان است. شخصیت‌های او سرشار از تناقض‌اند و در همین تناقض‌هاست که ارزش واقعی انسان و توانایی او برای تغییر و انتخاب آشکار می‌شود. این جنبه از نگاه داستایفسکی نه تنها برای درک و شناخت شخصیت‌های او، بلکه برای تأمل در مسائل وجودی و اخلاقی خودمان نیز حائز اهمیت است.

هنوز داستایفسکی در جهان ادبیات و اندیشه جایگاهی ویژه و منحصربه‌فرد دارد. با گذر سال‌ها و تغییر نسل‌ها، آثار او همچنان سرزنده و تکان‌دهنده باقی مانده‌اند، نه فقط به عنوان داستان‌هایی با شخصیت‌های عمیق، بلکه به عنوان آینه‌ای زرد برای بررسی و درک ابعاد تاریک و روشن روح و زندگی بشری. داستایفسکی توانسته است به شکل کم‌نظیری زوایای انسانی را نمایان کند، آن هم در جهانی که بیش از هر زمان به فهم و کاوش درونی نیاز دارد.

در جامعه ما، غالباً با نگرشی مطلق به امور می‌نگریم، نگرشی که بیشتر مبتنی بر خیر و شر، خوب و بد، و سیاهی و سفیدی است. این تفکر در ریشه‌های اساطیری‌مان جای گرفته و به فرهنگ ما شکل داده است؛ جایی که نبرد ابدی میان خیر و شر از زمان اسطوره‌ها جاری بوده و نگاه ما به امور را دوگانه و قاطع کرده است. در این بین، شناخت و اندیشیدن به آثار داستایفسکی، که به نوعی در پی نگاهی جامع‌تر و فراتر از دوگانه‌های مطلق است، برای ما اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

داستایفسکی به ما می‌آموزد که نگاه ما به مسائل را گسترش دهیم، از سطح خیر و شر فراتر رویم و به فهم عمیق‌تری از درون انسان و جامعه دست یابیم.

در دنیای داستایفسکی، انسان به مثابه موجودی واحد و منسجم ترسیم می‌شود؛ موجودی که سرنوشتش در میانه گذرگاه بین خیر و شر، عشق و نفرت، ایمان و تردید رقم می‌خورد. او به ما می‌گوید که نمی‌توان انسان را در قالبی بسته و سیاه و سفید محدود کرد؛ بلکه باید با او همچون یک کل، در همه ابعادش، رویه‌رو شویم. برای ما ایرانیان، که از فرهنگی دیرینه و پررمزوراز برخیزد، آشنایی با این نگاه می‌تواند مجالی برای نگاهی تازه و ژرف‌تر به زندگی، مسائل پیرامونمان فراهم کند.